

Kocaeli Üniversitesi

Eğitim Dergisi

E-ISSN: 2636-8846

2021 | Cilt 4 | Sayı 2

Sayfa: 516-536

Kocaeli University
Journal of Education

E-ISSN: 2636-8846

2021 | Volume 4 | Issue 2

Page: 516-536

Özel gereksinimli göçmen öğrencileri tanılama,
yerleştirme ve izleme sürecinde yaşanan sorunlar

Problems encountered in the identification
placement and follow-up process of the immigrant
students with special needs

Abdullah Çetin, <https://orcid.org/0000-0003-1118-0740>

Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, abdcetin46@gmail.com

Sümeyye Koç, <https://orcid.org/0000-0002-8007-5883>

Milli Eğitim Bakanlığı, smyy_koc@hotmail.com

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Gönderim Tarihi

27 Haziran 2021

Düzeltilme Tarihi

17 Eylül 2021

Kabul Tarihi

20 Eylül 2021

Önerilen Atıf

Recommended Citation

Çetin, A., Koç, S. (2021). Özel gereksinimli göçmen öğrencileri tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinde yaşanan sorunlar. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(2), 516-536. <http://doi.org/10.33400/kuje.958056>

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli göçmen öğrencileri tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinde yaşanan sorunları tespit etmektir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 öğretim yılında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin bir ilindeki Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nde (RAM) görev yapan sekiz özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında amaçlı örneklem türlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklem seçiminde; RAM'da özel eğitim öğretmeni olarak görev yapıyor olma, özel gereksinimli göçmen öğrencilerin tanılamasını yapmış olma ve araştırmaya gönüllü katılma ölçütleri belirleyici olmuştur. Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucunda özel gereksinimli göçmen öğrencilerin tanılanmasının ilk aşamasında; öğrencilerin özelliklerinin farkında olmama, öğrencilerin tanılamasını gereksiz görme, resmî evrak ve işlemlerde özensiz davranma, özel gereksinimli öğrencilerin özellikleri ve tanılama süreci hakkında yeterince bilgiye sahip olmama gibi yönetim, öğretmen ve veli kaynaklı sorunlar yaşandığı belirlenmiştir. Tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinin ikinci aşamasında; dil yeterliliği, öğretmen gözlemi, tanılamada kullanılan materyallerin ölçme geçerliliği ve güvenilirliği ile tanılama yapan testörlerin yeterliliği konularında, son aşamasında ise kurumlar arasında destek ve koordinasyonu sağlama konularında sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrenci, veli, öğretmen ve yönetim arasında iletişim sorunları yaşandığı belirlenmiştir. Araştırmada özel gereksinimli göçmen öğrencilerin en çok öğrenme güçlüğü alanında, en az ise özel yetenek alanında tanılamalarının gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Tanılaması yapılan özel gereksinimli öğrenciler genel eğitim sınıflarında, destek eğitim odalarında, özel eğitim okullarında ve özel eğitim kurumlarında farklı eğitim programlarına devam etmektedirler.

Anahtar Sözcükler: Özel eğitim, göçmen öğrenciler, tanılama süreci, Rehberlik ve Araştırma Merkezi

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the problems encountered in the identification, placement, and follow-up process of immigrant students with special needs. The study was conducted in the phenomenology design, one of the qualitative research methods. The study group consisted of eight special education teachers working in a Counselling and Research Centre in a province of the south-eastern Anatolia region of Turkey in the 2020-2021 academic year. Criterion sampling method, one of the purposeful sampling types, was used in the formation of the study group. The criteria of working as a special education teacher at CRC, having experience in identification of immigrant students with special needs and voluntary participation were considered in sample selection. The research data were collected with a semi-structured interview form and analysed through content analysis technique. As a result, it was determined that in the first stage of the identification of immigrant students with special needs, there were problems stemming from the management, teachers, and parents such as being unaware of students' characteristics, disregarding the significance of the identification process, being careless with the preparation of the official documents and transactions and having inadequate knowledge about the students with special needs. During the identification, placement and follow-up processes, problems were observed with language competence, teacher observation, validity and reliability of the measurement tools used in identification and the competence of the specialists in charge of identification while the problems encountered in the last stage were mostly related to providing support and coordination among institutions. Furthermore, the results pointed to such problems as poor communication between and among teachers, students, management staff and parents. The study concludes that immigrant students with special needs were most frequently identified with learning disabilities and least frequently with talents. Students identified with special needs attend specific education programs in general education classrooms, support training rooms, special education schools and special education institutions.

Keywords: special education, immigrant student, identification process, counseling and research center

GİRİŞ

Son yıllarda Türkiye’de meydana gelen olumlu gelişmelerin yanında, dünyada ve özellikle de Türkiye’nin komşu ülkelerinde meydana gelen çatışma, şiddet, zulüm, siyasi istikrarsızlık gibi olumsuz nedenler Türkiye’ye göçü önemli derecede artırmıştır. Bu durum, Türkiye’yi 2018 yılında başta Suriyeliler (3, 6 milyondan fazla) olmak üzere, 3, 7 milyon mülteci sayısı ile dünyanın en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülkesi konumuna getirmiştir (Karataş ve Ayyıldız, 2021). Türkiye’deki yabancı uyruklu insanlar durumlarına göre göçmen, mülteci, sığınmacı ve vatansız şeklinde isimlendirilmektedir. Alanyazın incelendiğinde göçmen kavramının farklı şekilde tanımlandığı, ortak bir tanımının olmadığı görülmektedir. Türk Dil Kurumu, göçmen kavramını “kendi ülkesinden ayrılarak, yerleşmek için başka ülkeye giden kimse” olarak tanımlarken (Türk Dil Kurumu [TDK], 2021), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) “Sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli ve düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey.” olarak tanımlamaktadır (BMMYK, 2016). Yaygın olarak kullanılan tanımda ise göçmen kavramı “Doğdukları ülkeden başka bir ülkeye taşınan ve yeni ülkede uzun süre yaşayan kişilerdir.” şeklinde ifade edilmektedir (Dietz, 2010, 105). Bu tanımlardan hareketle bu çalışmada göçmen kavramı mülteci, sığınmacı ve vatansız kavramını da kapsayacak şekilde şemsiye bir kavram olarak kullanılmıştır.

Birleşmiş Milletler’e Bağlı Ekonomik ve Sosyal İşler Organizasyonu’nun (2019) raporunda, Türkiye’de 2019 yılında toplam göçmen sayısının 5 milyon 678 bin 800 kişiye ulaştığı açıklanmıştır. Türkiye’de yaşayan göçmenlerin 3 milyon 672 bin 646’sı ise Suriye vatandaşıdır (TÜİK, 2020). İstatistiklere bakıldığında Türkiye’deki göçmenlerin çoğunu Suriyeli göçmenlerin oluşturduğu görülmektedir. 2019-2020 eğitim öğretim yılında Türkiye geneli Suriyeli okul çağında olan bireylerin sayısı 1082172 iken okula giden Suriyeli öğrencilerin sayısı 684619’dur. Okullaşma oranı ise %63.29’dur (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2020a).

Türkiye’deki göçmen öğrencilerin eğitim süreci ile ilgili çalışmalar, 2011 yılında Suriye’ den gelen göç hareketi ile gündem olmaya başlamıştır. Başlangıçta, yaşanan göç hareketinin kısa süreceği düşüncesinden dolayı göçmen öğrencilere herhangi bir dil eğitimi verilmemiş ve müfredat Arapça üzerinden ilerlemiştir. İlerleyen süreç içinde eğitim geçici bir sorun olmaktan çıkmış, göçmen öğrencilerin devlet okullarına kaydıyla yeni bir aşamaya geçilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı, ilk olarak 16 Ağustos 2010 tarihli ve 2010/48 sayılı ‘Yabancı Uyruklu Öğrenciler’ konulu genelge bağlamında, kamp dışında oturma izni olan göçmen ailelerin çocuklarının okullara kayıt yaptırmasına olanak sağlamıştır. Suriyelilerin hukuki statüsü 2013’te ‘6458 sayılı Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle ‘geçici koruma’ statüsü olarak belirlemiştir. Bu kapsamda MEB 2014/21 sayılı, ‘Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri’ genelgesi ile göçmenlere yönelik verilecek eğitim hizmetlerini standart hale getirmiştir. Göçmen öğrenci sayısındaki artış, bu durumu zorunlu hale getirmiştir (Tanrıku, 2018). 2016-2017 eğitim-öğretim yılından itibaren 1, 5 ve 9. sınıf okul çağındaki göçmen çocukların Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) yerine devlet okullarına yönlendirilmesi önemli bir adımın göstergesidir. Bu kararlar birlikte göçmen öğrenciler, Türkiye’deki devlet okullarında bahsedilen sınıflarda eğitim öğretime başlamışlardır (MEB, 2014).

Göçmen öğrencilerin entegrasyonlarının sağlanmasında aldıkları eğitim önem arz etmektedir. Çünkü eğitim, kriz durumlarının kolayca aşılabilmesi açısından bireylere psikolojik destek sağlamaktadır (Stainburn, 2002). Bu yüzden göçmen öğrencilere verilecek eğitimin niteliği, uygulamalar ve standartlar önemli hale gelmektedir. Kapsayıcı eğitim bu noktada dikkat çekmektedir. Kapsayıcı eğitim, tüm öğrenenlerin farklılıklarından kaynaklanan dezavantajlarını ortadan kaldırarak/azaltarak onların gereksinimlerine yanıt verme sürecidir (Eren, 2019). Bu süreç, öğrenme çağındaki tüm çocukları içine alan ortak vizyonu ve eğitimin devletlerin sorumluluğu olduğu inancıyla yaklaşım, içerik ve stratejiler konusunda yapılması gerekli değişiklikleri kapsamaktadır (Düşkün, 2016; Eren, 2019; LAUSD, 2016). Uygulamada ise kapsayıcı eğitim, nitelikli ve amacına uygun olmak kaydıyla evrensel olan eğitim hakkını herkes için gerçekleştirmeye yönelik geniş stratejiler bütünüdür (Düşkün, 2016). Kapsayıcı eğitim, aynı

zamanda özel gereksinimi olan öğrencilere uygulanacak olan özel eğitim programlarını da içermektedir.

Özel eğitim; özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını gidermek, gelişmelerini desteklemek, yetersizliklerin engele dönüşmesini önlemek, bireylerin bağımsız ve üretken olarak yaşamalarını sağlamak için özel eğitim almış personel ile engel gruplarına göre hazırlanmış eğitim programlarını gerçekleştirmektir (Diken, 2017). Özel eğitim gereksinimli bireyler, engel türlerine göre; zihinsel engelli, yaygın gelişimsel bozukluk, ortopedik, işitme ve görme yetersizliği olanlar şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu bireylerin eğitimleri engel alanlarına göre hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Özel eğitimin kapsamına yetersizliği olan öğrencilere uygulanacak programların yanı sıra, özel yeteneği olan öğrencilere verilecek olan eğitim programları da girmektedir. Özel yetenekli birey; akademik alanda, ürün ortaya koymada, liderlik, müzik, görsel, spor ve sanat dallarında yüksek potansiyele sahip (Gubbins, Callahan & Renzulli, 2012), kabiliyetli, analitik düşünen, sorumluluğunu bilen görevini yerine getiren birey olarak tanımlanmaktadır (Csikszentmihaly & Robinson, 1986). Yetersizliği ya da özel yeteneği olan öğrenciler, okul öğretmenleri ve veli gözlemleri sonucunda tanılamalarının yapılarak uygun özel eğitim programlarına yerleştirilmeleri için Rehberlik Araştırma Merkezleri'ne (RAM) yönlendirilmektedirler (Çetin & Ünsal, 2020). Buradaki özel eğitim hizmetleri bölümünde öğrenciler, eğitsel değerlendirme ve tanılama işlemlerine tabi tutulmaktadır (MEB, 2020).

Yapılan alanyazın taramasında Türkiye'de özel eğitim ile ilgili çalışmalara 20. yüzyılda ağırlık verildiği görülmektedir. Çalışmalarda okullarda özel eğitimle ilgili karşılaştıkları sorunlar (Akın & Gündüz, 2015), farklı yetersizliklere sahip öğrencilerin sorunları (Ekinci, Sakız & Sart, 2016; Kocabıyık & Pınar, 2014), uygulanan özel eğitim programları (Kaldırımçı & Şirinkan, 2012), öğretmenlerin özel eğitime yönelik alguları (Efiltili, Demirci & Karaduman, 2021), özel eğitime ilişkin aile görüşleri (Altın, Cihan & Güleç Aslan, 2014; Töret, Özdemir, Selimoğlu & Özkubat, 2014), rehberlik araştırma merkezlerinde tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinde yaşanan sorunlar (Avcioğlu, 2012), özel yetenekli öğrenciyi anlama (Çetin & Ünsal, 2020) gibi konuların ele alındığı birçok araştırmaya rastlanmaktadır. Bunun yanında göçmen öğrencilerle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, benimsenen ve uygulanan eğitim politikaları ve okullaşma (Aksoy, 2019; Çelik, 2018; Ereş, 2015; İli, 2020; İnce, 2016; Polat vd., 2020; Şimşek & Kula, 2018), göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde karşılaştıkları sorunlar (Altunbaş, 2020; Arslan ve Uslu, 2020; Börü & Boyacı, 2016; Emin, 2019; Cirit-Karaağaç & Güvenç, 2019; Eren, 2019; Kayalar, 2019; Koşar & Aslan, 2020; Yayıcı, 2020; Yurdakul & Tok, 2018), dil öğretimi (Baldık, 2018; Moralı, 2018; Özdemir, 2017; Uşaklı, 2005) ve çok kültürlülük (Karakaş & Erbaş, 2018; Kırkıç, Kırkıç ve Berberoğlu, 2018), öğretmen ve okul yöneticilerinin süreçteki rolleri (Altunay & Dede, 2019; Atlıhan, 2019; Uğurlu, 2018) gibi konulara yer verildiği görülmektedir. Ancak özel gereksinimli göçmen öğrenciler konusunda herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Özel gereksinimli göçmen öğrencilerin tanınması ve sorunları hakkında bilgi sınırlı kalmış ve özel gereksinimli öğrenciler için neler yapıldığı merak konusu olmuştur. Oysa günümüzde ülkelerin gelişmesi ve diğer ülkelerle rekabet edebilmesi insan kaynaklarını etkili ve verimli bir şekilde kullanmasına bağlıdır (Çetin & Ünsal, 2020). Bu yüzden yetersizliği veya özel yeteneği olan özel gereksinimli göçmen öğrencilerin varlığının kabul edilmesi ve tespitlerinin yapılarak uygun özel eğitim programlarına yönlendirilmeleri gerekmektedir. Alanyazındaki boşluğunun giderilmesi, özel gereksinimli göçmen (ÖGG) öğrencilerin varlığına dikkat çekilmesi, öğretmenlere kılavuzluk etmesi, karar alıcı ve yöneticilere veri sunması amacıyla bu çalışmada, özel gereksinimli göçmen öğrencileri tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinde yaşanan sorunlar incelenmiştir. Bu kapsamda araştırmanın problem cümlesi "Özel gereksinimli göçmen öğrencileri tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinde yaşanan sorunlar nelerdir?" şeklinde oluşturulmuştur. Bu temel problem genelinde araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. ÖGG öğrencilerin tanılama, yerleştirme ve izleme süreci nasıl gerçekleştirilmektedir?
2. RAM'a tanılama için başvuran ÖGG öğrenciler hangi alanlarda/gereksinimlerle başvuru yapmışlardır?

3. ÖGG öğrencilerin tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinde okul kaynaklı karşılaşılan sorunlar nelerdir?
4. ÖGG öğrencilerin tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinde öğrenci kaynaklı karşılaşılan sorunlar nelerdir?
5. ÖGG öğrencilerin tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinde RAM'da çalışanların karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
6. RAM'daki öğretmenler, tanılanan ÖGG öğrencilere ne tür programlar önermektedirler?
7. ÖGG öğrencilerin tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinin daha verimli olması için RAM öğretmenlerinin önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

ÖGG öğrencilerin rehberlik araştırma merkezlerinde tanılama, izleme ve yerleştirme sürecinde yaşanan sorunların derinlemesine incelendiği bu çalışmada nitel araştırmalardan olgubilim (fenemoloji) deseni benimsenmiştir. Nitel araştırmalar; gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi veri toplama araçlarının kullanıldığı araştırma yaklaşımlarıdır (Merriam, 2013). Olgubilim deseni ise ayrıntılı ve derinlemesine bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgubilim, araştırmacılara tam anlamı anlaşılmayan olguları incelemek için uygun zemin oluşturmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Olgubilim deseninde amaç, kişilerin olguya yüklediği manayı ortaya çıkarmaktır (Creswell, 2016). Bu çalışmada odaklanılan olgu, göçmen öğrencilerin rehberlik araştırma merkezlerindeki tanılama, yerleştirme ve izleme süreci; görüşüne başvuru katılımcılar da rehberlik araştırma merkezlerinin özel eğitim bölümünde görev yapan öğretmenlerdir.

Katılımcılar

Olgubilim deseninde veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu deneyimleyen ve onu yansıtabilecek birincil kişiler olmalıdır (Creswell, 2016; Patton ve Haynes, 2014; Yıldırım & Şimşek, 2011). Çalışma grubu, amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örnekleme göre seçilmiştir. Ölçüt örnekleme kişiler, nesnelere ve olaylar yani ölçütü karşılayan birimler örnekleme olarak alınır (Büyüköztürk vd. 2008). Katılımcıların belirlenmesinde; temel ölçüt olarak RAM'da görev yapıyor olma ve ÖGG öğrencilerin tanılamasını yapmış özel eğitim öğretmeni olma dikkate alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, Güneydoğu Anadolu'nun bir ilinde RAM'da çalışmakta olan 8 özel eğitim alan öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada etik kurallara istinaden, katılımcı özel eğitim öğretmenleri Ö1, Ö2,...,Ö8 şeklinde kodlanmıştır. Çalışma grubunun demografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri

Öğretmenler	Cinsiyet	Çalışma Yılı	Yaş	Eğitim Durumu
Ö1	Erkek	6-10 yıl	26-30 yaş	Yüksek Lisans
Ö2	Erkek	6-10 yıl	31-36 yaş	Lisans
Ö3	Erkek	6-10 yıl	31-36 yaş	Yüksek Lisans
Ö4	Kadın	1-5 yıl	21-25 yaş	Lisans
Ö5	Kadın	1-5 yıl	26-30 yaş	Lisans
Ö6	Kadın	6-10 yıl	26-30 yaş	Lisans
Ö7	Kadın	6-10 yıl	31-36 yaş	Yüksek Lisans
Ö8	Kadın	6-10 yıl	26-30 yaş	Lisans

Verilerin Toplanması ve Çözülmesi

Görüşme, olgu bilim çalışmalarında sıklıkla kullanılan veri toplama aracı olarak bilinmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Görüşmeler, bireylerin olguya ilişkili deneyimlerini belirlemek,

olaydan ne şekilde etkilendiğini tespit etmek (Patton & Haynes, 2014), gözlemlenen veya gözlemlenemeyen davranışlarının sebebini öğrenmek (Merriam, 2013), olguyla ilgili tutum ve düşünceleri tespit etmek (Creswell, 2016) amacıyla gerçekleştirilir. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Görüşme formunda yedi adet soru bulunmaktadır. Form hazırlanırken alan yazın taraması yapılmış ve Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde görev yapmakta olan eğitim programları alanında uzman iki öğretim üyesinin görüşüne başvurulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmadan önce üç kişi ile pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonucunda görüşmenin aksayan yönleri tespit edilmiş, anlaşılmayan sorular üzerinde düzeltme yapılarak sorulara son hali verilmiştir. Görüşme yapılmadan önce katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilerek, gönüllü olmaları halinde araştırmaya katılacakları belirtilmiştir. Görüşmeler 2021 Mayıs ayının son haftasında RAM’da sekiz katılımcıyla ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 50 dakika sürmüştür. Ayrıca araştırmada özellikle birinci ve ikinci soruların cevabını bulmak için görüşmenin yanında doküman incelemesi de gerçekleştirilmiştir. Doküman olarak RAM yer alan resmi belgeler incelenmiştir.

Veriler içerik analizi yaklaşımı ile çözümlenmiştir. İçerik analizindeki amaç, birbirine benzeyen verileri belirli temalar çerçevesinde bir araya getirip, okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenleyerek sunmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu araştırmada öncelikle sorulara verilen yanıtlar incelenerek analize hazır hale getirilmiştir. Sonra veriler tekrar incelenerek kodlar belirlenmiştir. Devamında kodlar bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur (Liamputtong, 2009). Son olarak ise kodlar ve temalar tablolaştırılarak bulgular şeklinde sunulmuştur.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliliği

Araştırmalarda geçerlik ve güvenirliliğinin sağlanması için ilk olarak araştırmanın etik bir şekilde yürütülmesi beklenilmektedir (Merriam, 2013, s.199). Bu çerçevede, katılımcı gönüllülüğüne, kimliklerin gizli tutulmasına ve katılımcılara araştırma konusu hakkında bilgi verilmesine özen gösterilmiştir. Nitel bir çalışmanın geçerlik ve güvenirliliğini sağlamak için; inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlılık, teyit edilebilirlik olmak üzere dört stratejiden yararlanılmaktadır (Lincoln & Guba, 1985). Araştırmanın inandırıcılığını sağlamak için nitel araştırmalarda kullanılan stratejiler; üçgenleme, katılımcı teyidi, uzman incelemesi, derinlik odaklı veri toplama araştırmacının tavrı şeklinde açıklanmaktadır (Creswell, 2016; Merriam, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu araştırmada araştırmanın aşamaları ve çalışma grubunun özellikleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Araştırmada uzman görüşüne başvurulmuş ve katılımcı teyidi alınmıştır. Görüşme ve doküman incelemesi ile veri çeşitlemesine gidilmiştir. Aktarabilirliği artırmak amacıyla katılımcıların özellikleri, veri toplama ve analiz süreci ile bulgular detaylı olarak betimlenmiştir. Bulgularda direk alıntılar yapılarak, tablolara yer verilmiştir. Elde edilen verilerin nitel araştırmalarda tutarlı olması beklenmektedir (Merriam, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2011). Araştırmanın her adımı sistemli olarak açıklanmış, tema ve kodlar iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmış, kodların uyumlu olmasına özen gösterilmiş, farklı kodlamaların olduğu durumlarda araştırmacılar tartışarak ortak karara varmıştır. Görüşmelerinden elde edilen bulgular ilgili dokümanlarla desteklenerek araştırma raporlaştırılmıştır. Teyit edilebilirlikte araştırmanın, verilerinin dış denetime açık olmasının gerektiğini belirtmiştir (Creswell, 2016). Bu araştırmanın verileri, raporları ve yapılan tüm çalışmalar bilgisayar ortamında dosyalanmıştır.

Araştırma Etiği

Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirilmemiştir.

Bu çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 22.05.2021

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: E. 31811

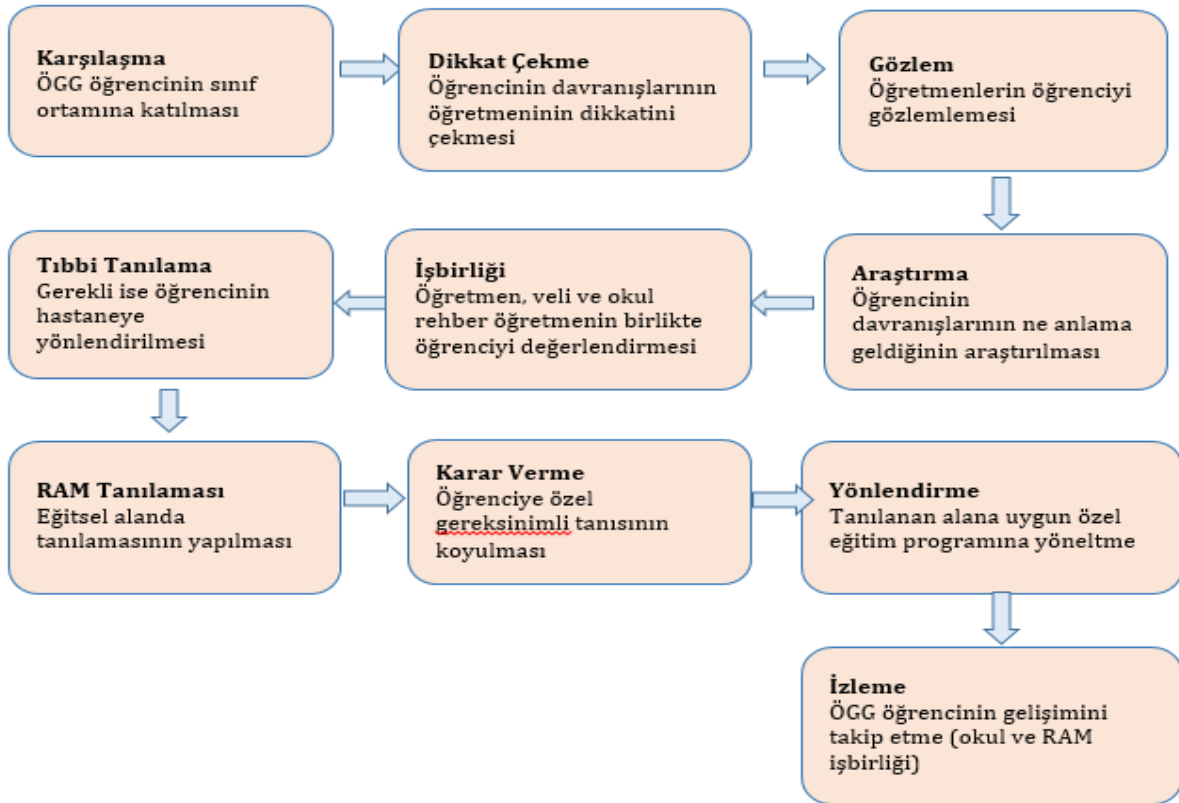
BULGULAR

Özel Gereksinimli Göçmen Öğrencilerin Tanılama, Yerleştirme ve İzleme Sürecinin Nasıl Gerçekleştiğine İlişkin Bulgular

Araştırmanın cevap aradığı birinci soru, ÖGG öğrencilerin tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinin nasıl gerçekleştiğidir. Görüş ve doküman incelemesinden elde edilen bulgulara Şekil 1'de yer verilmiştir.

Şekil 1

Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Göçmen Öğrencilerin Tanılama Süreci

Şekil 1 incelendiğinde özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin tanılama sürecinin sistemli bir şekilde yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Öncelikle öğrenciler veli ya da öğretmenin dikkatini çekmekte ve bir gözlem süreci başlamaktadır. Akademik, sosyal ve öz bakım becerileri gözlenen öğrenciler veli, öğretmen ve okul psikolojik danışmanının da görüşleri alınarak eğitsel değerlendirme formu hazırlanıp tıbbi değerlendirilmesinin alınması için hastaneye, oradan da tanılama için rehberlik ve araştırma merkezlerine yönlendirilmektedirler. Rehberlik ve araştırma merkezlerinde kurulan özel eğitim değerlendirme kurulunda görevli özel eğitim öğretmenleri ve psikolojik danışmanlar tarafından öğrencinin eğitsel alan tanılması yapılarak,

uygun özel eğitim programlarına yerleştirilmesi için amaçlı envanterler uygulanmaktadır. Kurul öğrenci değerlendirmelerini yaptıktan sonra toplanarak tespit edilen eğitsel alan yetersizliğine veya özel yeteneklerine uygun olan özel eğitim programına göçmen öğrenciyi yerleştirmektedir. Bu süreçte Türk öğrencilerin tanılmasından farklı olarak göçmen öğrencilerin tanılmasında öğretmenler (testör) tercüman desteği almaktadırlar. Tüm bu işlemlerin Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Uygulama Kitapçığına (2017) uygun yapıldığı doküman incelemesiyle görülmüştür. Konu ile ilgili özel eğitim öğretmenlerinden Ö6 tanılama sürecine ilişkin görüşlerini aşağıdaki gibi belirtmiştir.

‘Türkçeyi bilmedikleri ve anlamadıkları için tercüman yardımı istiyoruz ve tanılama sürecimiz uzun olabiliyor. Tekrar değerlendirmeleri yapabiliyoruz. Okullardan bize gönderilen eğitsel değerlendirmeler ile öğrenciyi tıbbi değerlendirme için hastaneye gönderiyoruz. Hastanede değerlendirme yapıldıktan sonra eğitsel değerlendirme ve tıbbi değerlendirme sonuçları ile özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından randevu verilerek tanılama süreci başlıyor. Değerlendirme kurulunda özel eğitim öğretmeni, psikolojik ölçme araçlarını kullanabilen psikolojik danışmanlar bulunmaktadır. Öğrenciyi sıra ile bireysel değerlendirmeye alıyoruz. Görme, işitme ve zihinsel engeli var ise onların ölçme araçları kullanabilen uygulayıcı testör arkadaşlarımız araçları uyguluyorlar. Sonrasında öz bakım, motor, günlük yaşam, toplumsal yaşam ve dil becerileri hakkında kontrol listemiz var. Bu becerilerin alt basamaklarını yerine getirip getirmemelerine göre listemizi düzenliyoruz. Aynı şekilde akademik olarak matematik ve okuma-yazma alanlarında ki becerilerini de gözlemleyip listeliyoruz. Gözlemler ve görüşmelerden sonra özel eğitim değerlendirme kurulu tekrar bir araya gelerek gözlemlerimizi ve envanter sonuçlarını paylaşarak veliye bilgide bulunup ortak kararla öğrencinin tanısını koyuyoruz. Tanı kararı verildikten sonra rapor düzenlenerek öğrenci velisine veriliyor ve sistem üzerinden kaydı yapılıyor. Öğrenciyi uygun bulunan eğitim programını uygulayacak okula yönlendirilmesi yapılıyor. İzleme süreci artık yerleştirdiğimiz okul yapıyor. Zaten sistemlerine öğrencinin bilgileri düşüyor. Okul rehber öğretmenin başkanlığında BEP kurulları öğrenciyi uygun eğitim öğretimi düzenlemeleri yaparak süreci devam ettiriyorlar.’

Göçmen Öğrencilere Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde Hangi Alanlarda Tanılama Yapıldığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın cevap aradığı ikinci soru, rehberlik ve araştırma merkezlerinde göçmen öğrencilere hangi alanlarda tanılama yapıldığıdır. Bu konularda öğretmen görüşlerinden ve doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Bulgular Tablo 2’te sunulmuştur.

Tablo 2

RAM’larda Göçmen Öğrencilere Yapılan Eğitsel Tanılama Alanları

RAM’larda Yapılan Eğitsel Tanılama Alanları	ÖGG Öğrenci Sayısı	ÖGG Öğrenci Sayısı Oranı
Özel Öğrenme Güçlüğü	101	%15
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite	96	%11
Bozukluğu(DEHB)	35	%8
Zihinsel Yetersizlik	34	%8
İşitme Yetersizliği	22	%7
Görme Yetersizliği	10	%1
Bedensel Yetersizlik	3	%1
Yaygın Gelişimsel Bozukluk	2	%1
Üstün Yetenek	2	%1

Tablo 2 incelendiğinde RAM’da Türk öğrenciler için yapılan eğitsel tanılama alanlarının göçmen öğrencilerle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Elde edilen verilere göre araştırmanın verilerinin toplandığı tarihi kadar en fazla özel öğrenme güçlüğü (101/%15), en az ise üstün yetenek (2/%1) alanlarında göçmen öğrencilere tanılama yapılmıştır. Özel eğitim öğretmenleri rehberlik araştırma merkezlerine göçmen öğrenciler için her alanda eğitsel tanılama ve

değerlendirme için veli ve okulların başvuru yapabildiklerini dile getirmişlerdir. Fakat tanılama alanlarındaki başvuru yoğunluğunun çeşitlilik gösterdiğini belirtmişlerdir. Bu durumu Ö1,

'Göçmen öğrenciler için her alanda tanılama yapabiliyoruz. Fakat bize gönderilen eğitsel değerlendirme ve tıbbi inceleme raporlarına göre çoğunlukla özel öğrenme güçlüğü, işitme yetersizliği ve zihinsel yetersizlik alanlarında tanılama yaptık.' şeklindeki cümleleriyle ifade eder iken Ö3, *'Göçmen öğrenciler için çoğunlukla öğrenme güçlüğü, zihinsel yetersizlik, bedensel yetersizlik ve nadir de olsa üstün yetenek tespiti için başvurular yapılmaktadır.'* şeklinde ifade etmiştir. Ö8 ise, *'Ben öğrenme güçlüğü, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanılama ekibinde yer aldım. Fakat merkezimize çoğunlukla öğrenme güçlüğü alanında başvuru olduğunu tahmin etmekteyim.'*

şeklindeki cümlesi ile görüşünü belirtmiştir.

Göçmen Öğrencilerin Tanılama, Yerleştirme ve İzleme Sürecinde Okul Kaynaklı Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu, göçmen öğrencilerin tanılama sürecinde okul kaynaklı yaşanan sorunların neler olduğudur. Öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda elde edilen veriler tema ve kodlar haline getirilerek bulgular şeklinde Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Göçmen Öğrencilerin Tanılama Sürecinde Okul Kaynaklı Yaşanan Sorunlar

Temalar	Kodlar	Katılımcılar
Öğretmenlerden Kaynaklanan Sorunlar	Yetersiz gözlem yapma	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8
	Veli ve öğrenci ile iletişime geçmeme	Ö1,Ö2,Ö4,Ö7,Ö8
	Envanterleri amaca uygun doldurmama	Ö2,Ö3,Ö5,Ö6
	Özel eğitim konusunda bilgi eksikliği/yetersizliği	Ö3,Ö6,Ö8
	Özel eğitim konusunda karar alıcılara görüş bildirmeme	Ö5,Ö6,Ö7
	Öğrenci taraması yapmama	Ö3,Ö8
	Göçmen öğrencilerde özel eğitimi gereksiz bulma	Ö3,Ö6
Velilerden Kaynaklanan Sorunlar	Özel eğitim konusunda bilgisiz olma	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8
	Dil problemi yaşama	Ö1,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8
	Öğrenci hakkında görüş bildirmeme	Ö1,Ö2,Ö3,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8
	İletişim sorunları yaşama	Ö3,Ö5
	Okula ve öğrenciye karşı ilgisiz tutum sergileme	Ö3
Yönetimden Kaynaklanan Sorunlar	Resmi yazışmalarda özensiz davranma	Ö1,Ö2,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö8
	Göçmen öğrencilerin özel eğitimine önem vermeme	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö8
	Türkçeyi tam bilmeyen tercüman görevlendirme	Ö1,Ö6,Ö8
	Veli ile iletişim kuramama	Ö8

Göçmen öğrencilerin, rehberlik ve araştırma merkezlerindeki tanılama sürecinde okul kaynaklı yaşanan sorunlar; öğretmen, veli ve yönetim kaynaklı olmak üzere üç ana tema altında toplanmıştır. Öğretmenlerden kaynaklı sorunların, çoğunlukla yetersiz gözlem yapılması ve iletişim kaynaklı sorunlar olduğu görülmüştür. Gözlemle ilgili Ö6'nın görüşü *'Davranış ve becerileri yeteri kadar farklı ortamlarda gözlemleyip değerlendirmiyorlar.'* şeklinde iken velinin bilgilendirilmemesini Ö1,

'Ev ortamındaki davranışların gözlemlenmesi ve okul ile paylaşılması gerekiyor. Veli bizim yanımıza geldiği zaman bu konuda bilgilendirilmediğini ya da bu konunun önemsemediğini görüyoruz.' şeklinde ifade etmiştir. Envanterlerin özensiz doldurulmasını Ö8; *'Gözlem yapılmadan formların tek elden doldurulduğunu düşünüyoruz.'*

şeklinde açıklamıştır.

Tablo 3 incelendiğinde tanılamada veli kaynaklı yaşanan sorunların temelini, velilerin Türkçeyi bilmemelerinin ve özel eğitim konusunda yeterli bilgiye sahip olmamalarının oluşturduğu görülmektedir. Bu konu ile ilgili öğretmenler *'Veli zaten Türkçe bilmediği için veli görüş yerleri*

çok basit dolduruluyor (Ö5), 'Bir de veli özel eğitim hakkında yeteri kadar bilgilendirilmeden bizlere gönderiliyor. Bizler önce veliye tercüman aracılığı ile baştan sistemi anlattığımız zaman öğrenci tanılmasına yeteri kadar zaman ayıramıyoruz (Ö7)' şeklinde görüşlerini bildirmişlerdir.

Yönetim kaynaklı sorunların; okul idaresinin evrak takibini düzgün yapmaması, resmi yazışmalarda imza eksikliğinin olması ve göçmen öğrencilerin özel eğitimlerine karşı duyarsız kalınması olduğu tespit edilmiştir. Bu durumu Ö5, *'Okul idaresi değerlendirme talebinde bulunurken resmi yazıyı eksik yazıyor. Öğrenci bilgilerini eksik yazıyorlar. Resmi yazı eksikliğinden ya da eğitsel değerlendirmenin tekrar yapılması için okuldan talepte bulunduğumuz zaman geri dönüşü uzun zaman sonra alabiliyoruz.'* şeklinde ifade etmektedir.

Göçmen Öğrencilerin Tanılama, Yerleştirme ve İzleme Sürecinde Öğrenci Kaynaklı Yaşanan Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmada cevap aranan dördüncü soru, göçmen öğrencilerin tanılama aşamalarında öğrenci kaynaklı yaşanan sorunların neler olduğudur. Yapılan görüşmeler sonucunda özel eğitim öğretmenlerinin ortak görüş bildirdikleri saptanmıştır. Elde edilen veriler incelendiğinde rehberlik ve araştırma merkezlerine tanılama için gelen göçmen öğrenciler ile ilgili yaşanan sorunların genelini dil probleminden kaynaklandığı belirlenmiştir. Bu durumu Ö1

'Bize yönlendirilen göçmen öğrencilerin dil bilmemesi çok sıkıntı. Bazıları ya hiç Türkçe bilmiyor ya da çok az. Türkçe bilmeyen öğrencilerin zaten okullardaki eğitsel değerlendirme ve bireysel gelişim raporlarında ilk başta problem yaşanıyor. Dil yetersizliğinden öğretmenini anlamayan ya da derdini anlatamayan öğrenciler akranları, öğretmen ve sosyal hayatında çatışma içine giriyor. Bu öğrenciler ciddi davranış problemleri gösterirken içe kapanıklık da gösterebiliyor' şeklindeki görüşü ile ifade ederken Ö4 görüşünü *'Öğrenci zaten dilden kaynaklı anlaşılmadığı için okul ortamında çok sıkıntı yaşarken bizim karşımıza geldiği zaman neler olduğuna anlam veremiyor. Tek bir oda da sadece onunla ilgilenilmesi testlerin uygulanması onları ürkütüyor.'* şeklinde ifade etmiştir.

Göçmen Öğrencilerin Tanılama, Yerleştirme ve İzleme Sürecinde Görev Yapan RAM Çalışanlarının Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci sorusu, göçmen öğrencilerin tanılama aşamalarında görev yapan RAM çalışanlarının karşılaştıkları sorunlara yöneliktir. RAM çalışanları, dil ve kültürel farklılıktan kaynaklı iletişim problemlerini sıklıkla yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında ÖGG öğrencilerle ilk defa çalıştıkları için tecrübesizlik kaynaklı problemler de yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumu Ö2,

'Görevde 8. yılım ve göçmen öğrenciler ile 3 yıldır çalışıyorum. Tanılama yapmak Türk öğrencilere göre daha karmaşık ve zor. Deneyim çok önemli. Ne kadar fazla göçmen öğrenci ile çalışırsanız o kadar o kültüre ve insan yapısına ait tutum ve davranışları anlayabiliyorsunuz. Üç yıl uzun bir süre olarak geçse de bence halen bu alanda tecrübesizim'

şeklinde ifade etmektedir.

Ölçme araçlarının göçmenlere uygun olmamasının tanılama sürecini etkilediğini Ö3, *'Uyguladığımız envanterlerin göçmenlere yönelik geçerlilik ve güvenilirliği belirlenmediği için çıkan sonuçlar bizi yanıltabiliyor.'* şeklindeki cümlesi ile vurgulamıştır. Okullarda düzenlenen evrakların özensiz doldurulmasını Ö6, *'Okullardan bize gelen eğitsel değerlendirmeler yönergeye uygun doldurulmamış ve bazı alanlar boş bırakılmış oluyor.'* şeklinde açıklarken, veli öğrenci ve öğretmenle iletişime geçememe durumunu Ö1, *'Yetersiz gözlem olduğunu düşündüğümüzde tekrar değerlendirme için öğretmen ve veliye ulaşmada sıkıntı yaşıyoruz.'* şeklindeki cümlesi ile açıklamıştır.

Tercümanın alanı bilmemesi ve tanılamanın çok fazla zaman alması gibi sorunları ise Ö8, *'İletişim kurmamız için bize yardımcı olan tercüman arkadaşlar Türkçeye yeteri kadar hâkim*

olamadıkları için göçmen öğrencilerin tanınması çok daha uzun sürmektedir. cümlesiyle vurgulamıştır. Konuyla ilgili Ö3'ün görüşü, "Test uygulamaları sırasında becerileri gözlemlerken aslında kelimeler ile neyi yakalamak istediğimi anlatamıyorum. Öğrencinin duygu ve tutumlarını yakalayamıyorum. Dolayısıyla tanınmaya geçene kadar ben iletişim kurmada kendimi yetersiz buluyorum." şeklindedir. Aynı zamanda göç edilen ülkelerin eğitim sistemi ve uygulanan özel eğitim programlarının bilinmemesinin mesleki anlamda kendilerini geliştirmeleri gereken alanlardan biri olduğunu Ö5, 'Farklı ülkelerdeki özel eğitim uygulamalarının nasıl olduğunu bilmemem nedeniyle onlara ne amacıyla bu uygulamaları yaptığımızı anlatamıyorum bu alanda kendimi yetersiz buluyorum', şeklindeki ifadesiyle Ö8 ise, 'Özellikle göç geldikleri ülkelerdeki eğitim uygulamaları bilmediğimiz için temel olarak yaşanan sorunlar karşısında nasıl hareket etmemiz gerektiğini bilmiyoruz. Temel yetersizliğimin bu olduğunu düşünüyorum.' şeklindeki ifadesiyle açıklamıştır.

Tanılaması Yapılan Göçmen Öğrencilere Özel Eğitim Program Önerilerinin Nasıl Gerçekleştiğine Dair Bulgular

Araştırmanın cevap aradığı altıncı soru, göçmen öğrencilerin yönlendirildikleri özel eğitim program uygulamalarının neler olduğudur. Katılımcı görüşleri ve doküman incelemeleri sonucunda elde edilen veriler organize edilmiştir. Bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Özel Gereksinimli Göçmen Öğrencilerin Yönlendirildikleri Özel Eğitim Programları

Program	Özel Eğitim Uygulamaları
Kaynaştırma Yolu İle Eğitim	Yetersizliği bulunan öğrenciler, aynı sınıfta yetersizliği olmayan akranları ile eğitim görmektedirler.
Özel Eğitim Sınıfında Eğitim	Özel eğitim ihtiyacı olan fakat durumları ayrı bir sınıfta eğitim görmeyi gerektiren öğrenciler için yetersizlik türü alanlarına göre oluşturulmuş sınıflardır.
Özel Eğitim Okulunda Eğitim	Her kademedeki bakanlık tarafından örgün ve yaygın olarak açılır. Yetersizlik alanına uygun kuruma öğrenci yönlendirilmektedir.
Evde Eğitim	Sağlık problemleri nedeniyle örgün eğitim kurumlarından yararlanamayan öğrenciler için uygulanmaktadır.
Hastanede Eğitim	Sağlık problemlerinden dolayı örgün eğitim kurumlarına devam edemeyen ve yatarak tedavi gören öğrencilere uygulanmaktadır.
Özel Yetenekli Öğrencilerin Eğitim Kurumları	Bireysel yetenekleri tespit edilen öğrencilerin kapasitelerini en üst düzeye çıkararak Bilim ve Sanat Merkezlerine (BİLSEM) yönlendirilmesidir.
Destek Eğitim Odaları	Yetersizliği olan öğrenciler için takviye eğitimi, özel yeteneği olan öğrencilerinde yeteneklerini geliştirmeleri için okullarında bire bir eğitimin uygulandığı programdır.
Özel Destek Eğitim Programları	Uygulanan özel eğitim programlarına ek olarak özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden eğitim alınmasıdır. Göçmen öğrencilere uygulanmamaktadır.

Tablo 4 incelendiğinde özel eğitime ihtiyaç duyan göçmen öğrenciler için yetersizlik alanına göre farklı özel eğitim programları bulunmaktadır. Rehberlik ve araştırma merkezlerindeki tanılama sürecinden sonra öğrenciler uygun eğitim programlarına yönlendirilerek amaca uygun eğitim almaları sağlanmaktadır. Bulgular incelendiğinde göçmen öğrencilere uygulanan özel eğitim programlarında, Türk öğrencilere uygulanan programlardan farklı olarak Özel Destek Eğitim Programlarından yararlanamamaktadırlar. Bu durumu Ö2, 'Devlet okullarında kaynaştırma öğrenci olarak öğrenim görüyorlar fakat zaten sınıfların aşırı kalabalık olması ve öğretmenlerimizin göçmen öğrencilere uygun BEP planları hazırlama konusunda yetersiz oldukları için destek eğitim almalarını istiyorum.' şeklinde Ö7 ise, 'Devlet tarafından desteklenen özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden destek eğitim için göçmen öğrenciler yararlanamadıkları için yönlendirme yapamıyoruz.' şeklinde ifade etmiştir. Özel eğitim programlarından yetersizliği olan öğrencilerin yanı sıra özel yeteneği olan göçmen öğrenciler de yararlanmaktadır. Yeteneklerini geliştirmek ve kapasitelerini en üst seviyeye çıkarmaları için

özel yetenekli göçmen öğrenciler Bilim ve Sanat Merkezlerine yönlendirilmektedir. Duruma ilişkin Ö6, 'Nadir de olsa üstün yetenekli göçmen öğrencileri BİLSEM'e yönlendirerek yeteneklerine uygun ek eğitim almalarını sağlayabiliyoruz.' şeklinde görüş bildirmiştir.

Göçmen Öğrencilerin Tanılama, Yerleştirme ve İzleme Sürecinin Daha Verimli Geçmesi İçin Önerilere Dair Bulgular

Araştırmanın cevap aradığı yedinci soru, göçmen öğrencilerin tanılama sürecinin daha verimli geçmesi için önerilerin neler olduğudur. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda elde edilen veriler analiz edilerek, bulgular tema ve kodlar halinde Tablo 5' de sunulmuştur.

Tablo 5

Tanıılama Sürecinin Verimli Geçmesi İçin Verilen Öneriler

Temalar	Kodlar	Katılımcılar
Dil Desteği	Öğrenci ve velilere dil eğitimi verilmeli	Ö1, Ö2, Ö3, Ö6
	Tercümanlara alanla ilgili eğitim verilmeli	Ö1, Ö2, Ö3, Ö7
Öğretmen-Testör eğitimi	ÖGG öğrenciler tanılması ve özel eğitimle ilgili hizmet içi eğitim verilmeli	Ö1, Ö6
	Öğrenci taraması ve gözlem yapma becerisi eğitimleri verilmeli	Ö7
	Test ve envanter okur-yazarlığı eğitimi verilmeli	Ö7
Tanılama Sürecindeki Araç Gereçler	Test ve envanterler dil ve kültür bakımından yenilenmeli	Ö1, Ö4, Ö8
	Değerlendirme formları ve BEP planlarındaki hedefler sade ve ulaşılabilir hale getirilmeli	Ö3, Ö4, Ö5
	Envanterlerin madde analizleri göçmen öğrencilere yönelik yapılmalı	Ö4, Ö7
Kurum Destek ve Koordinasyon	Veli bilgilendirme eğitimleri planlanmalı	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö7
	Özel eğitim programları göçmen öğrenciler de dâhil edilerek yeniden oluşturulmalı	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8
	Kurumların fiziki şartları düzeltilmeli	Ö1
	Okullarda ve RAM'larda göçmen öğrenci tanılmasında yaşanan sorunlar tespit edilmeli	Ö6

Tablo 5 incelendiğinde, göçmen öğrencilerin tanılama sürecinin daha verimli şekilde geçmesi için yapılan öneriler dört temada toplanmıştır. En çok ileri sürülen öneri, öğrenci ve velilerin dil yeterliliğini geliştirmek için katkı verilmesidir. Konu ile ilgili Ö2'in görüşü,

'İlk önerim göçmen öğrencilerin dil eğitimi alması ve okullara ve merkezlerimize gönderilen tercümanların Türkçe yeterliliklerinin iyi olarak seçilmesidir', şeklinde iken Ö3'ün görüşü, 'Öncelikle göçmen öğrencilerin ek olarak Türkçe eğitimi almaları gerekmekte. Basamaklı Türkçe eğitimi verilebilir. Okullara ve merkezlerimize gönderilen tercümanların dil yeterliliğine bakılmalı, hem öğretmen olabilme yeterliliğine hem de Türkçe seviyesi yüksek olanlar görevlendirilmeli.'

şeklindedir.

Katılımcılar tarafından, özel eğitime ihtiyaç duyan göçmen öğrencilerin tespiti, değerlendirilme gözlemleri ve tanılama süreci bilgileri ve bilinçli öğretmen desteği ile olacağı ifade edilmektedir. Dolayısı ile bu alanda öğretmen eğitimlerinin artırılmasını, Ö1, 'Branş öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin göçmen öğrencilerin eğitsel değerlendirmelerinde nelere dikkat edilmesi konusunda hizmet içi eğitime alınması doğru olacaktır' şeklindeki cümlesiyle, Ö3, 'RAM özel eğitim testörlerine göçmen öğrenciler ile ilgili hizmet içi kurslar düzenlenmeli ya da lisans dersleri eklenmeli.' cümleleriyle vurgulamışlardır.

Farklı dil ve kültüre sahip olan göçmen öğrencilere Türk öğrencilere uygulanan form ve envanterlerin tanılama ve değerlendirmelerde doğru sonuç vermeyeceği, testlerle ilgili revize

çalışmalarının yapılması önerilmiştir. Bu konuyla ilgili öğretmenler '*Uygulanan test ve envanterlerin geçerlilikleri göçmen öğrenciler üzerinde çalışmalar yapılarak yeniden düzenlenmelidir (Ö5). Tanılamada kullandığımız eğitsel değerlendirme formları, test ve envanterlerin göçmen öğrencilerde kullanılabilir hale gelmesi için madde analizleri yapılmalı. Uygun olmayanlar çıkarılmalı ya da revize edilmelidir (Ö7).*' şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Öğretmenler, MEB tarafından özel eğitime ihtiyaç duyan göçmen öğrenciler için yapılacak düzenlemeler kurumlar ile koordine şeklinde planlanmalı ve uygulanmalı önerisi getirmişlerdir. Konu ile ilgili öğretmen görüşleri '*Özel eğitim programının göçmen öğrencileri de kapsayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Ö4), ilk olarak ülkemizde göçmen öğrencilerin varlığının kabul edilmesi ve yürütülen tüm eğitim programları onların uyumu için düzenlenmelidir. Özel eğitimin programların bir parçası olduğu anlaşılmalı, personel görev tanımlamalarında eklemeler olmalıdır (Ö8).*' şeklindedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Özel gereksinimli göçmen öğrencilerin tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinde yaşanan sorunları tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırmanın sonucunda özel gereksinimli göçmen öğrencilerin tanılanmasının ilk aşamasında; öğrencilerin özelliklerinin farkında olmama, öğrencilerin tanılanmasını gereksiz görme, resmi evrak ve işlemlerde özensiz davranma, özel gereksinimli öğrencilerin özellikleri hakkında yeterince bilgiye sahip olmama gibi yönetim, öğretmen ve veli kaynaklı sorunlar yaşandığı belirlenmiştir. Tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinde; dil yeterliliği, öğretmen gözlemi, tanılamada kullanılan materyallerin ölçme geçerliliği ve güvenilirliği, tanılama yapan testörlerin yeterliliği, kurumlar arasında destek ve koordinasyonu sağlama ve paydaşlar arasındaki iletişim konularında sorunlar yaşandığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada ÖGG öğrencilerin tanılanması, yerleştirme ve izleme sürecinin belli bir sistematığa göre gerçekleştiği belirlenmiştir. Araştırmada ÖGG öğrencilerin tanılamasının RAM yönetmenliğine uygun bir şekilde gerçekleştirildiği görülmüştür (MEB, 2020). Çetin ve Ünsal (2020) yaptığı çalışmada bu araştırmanın sonucunu destekler şekilde özel gereksinimli öğrencilerin tanılamasının belirli bir süreç ve sistematikle gerçekleşebileceğini belirtmektedir. Bu çalışmada özel gereksinimli göçmen öğrencilerin en çok öğrenme güçlüğü alanında, en az ise özel yetenek alanında tanılamalarının gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenme güçlüğü ile ilgili tanılanmanın çok fazla olmasının nedeni bu araştırmanın diğer bir sonucu olan dil yetersizliğinden kaynaklanmış olabilir. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Hizmet Yönetmeliği'ne göre özel öğrenme güçlüğü olan bireyler; okuma, yazma, dikkatini verme alanlarında aksaklıklar ya da matematiksel işlemleri yapma güçlüğü nedeniyle özel eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2006). Bunun yanında özel yetenekli öğrencilerin tanılamasının az yapılması ise insan kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılmadığı anlamına gelebilir. Çünkü özel yetenekli bireyler bir toplumun en önemli sermayesi arasında yer almaktadır. Toplumların dönüm noktasını belirleyen bilim, teknoloji, fikir ve sanat hareketleri ortalama beyin gücü olan kişilerin ürünü değildir (Enç, 2005).

Araştırmada ÖGG öğrencilerin tanılanmasında, yerleştirilmesinde ve izlenmesinde dil yeterliliği en önemli sorun olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin kendilerini ifade etmelerinde, onları öğretmenlerin fark etmelerinde ve testörlerin öğrencileri anlamalarında, velilerle iletişimde dil sorunuyla karşılaşmıştır. Dil, bireyin bilişsel gelişiminde etkili olan, sosyal ilişkilerde duygu ve düşünceleri anlatmaya yarayan, aynı zamanda zihinsel gelişimin göstergesidir (Özbay & Melanlıoğlu, 2008). Dil becerilerinin yetersizliği göçmen öğrencilerin hem eğitimden hem de diğer öğrencilerle sosyal ilişkiler geliştirmelerini engellemektedir (Erdoğan & Kirişçi, 2014). Eren (2019) yaptığı çalışmada göçmen öğrencilerin Türkçeyi kullanma alanında yetersizliklerinin birçok konuda destek almalarını engellediğini belirtmektedir. Dil yetersizliği, ÖGG öğrencilerin tespit, gözlem, tanılama ve değerlendirme sürecini de olumsuz etkilemiş olabilir. Çünkü dil yetersizliği göçmen öğrencilerin eğitimini olumsuz yönde etkilemektedir (Ateşok, 2016; Erdem, 2017; Galloway & Jenkinsin, 2005; Polat, 2012). Leseman (2007), özel gereksinimli göçmen öğrencilere verilecek eğitiminin aileden bağımsız olamayacağı ve aile-okul-

çocuk-ev merkezli geliştirme programlarının uygulanmasının gerekliliği ifade edilmiştir. Tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinde öğrenci, veli iletişiminin hayati önem taşıdığına vurgu yapan katılımcılar, göçmenlere yönelik ek dil eğitim programlarının uygulanmasını belirtmişlerdir.

Araştırmada okullarda ve RAM'larda tanılama için kullanılan form, test, envanterlerin ve kullanılan programların göçmen öğrencileri kapsayacak şekilde güncellenmesi, geliştirilmesi ve geçerlilik-güvenirlilik çalışmalarının yapılması gerektiği belirtilmiştir. Maraklı (2016) yaptığı çalışmada standart forumların ve testlerin zamanla yetersiz kalacağını bu testlerin zamana ve bireylere göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca güncelliğini kaybetmiş testlerin kullanılması etik problemlere de yol açabileceği vurgulanmaktadır (Dailor & Jacob, 2011; Jacob-Timm, 1999; Mendes vd., 2016). Özak, Vural ve Avcıoğlu (2008) tarafından yapılan araştırmada tanılama için kullanılan testlerin güncel olmadığı ve yenilenmesi gerektiği sonucu araştırmanın bu sonucunu destekler niteliktedir. Benzer bir şekilde, RAM müdürleriyle yapılan çalışmada katılımcılar, eğitsel tanılama işleminde kullanılan testlerin %74,2'sinin güncel olmadığını belirtmişlerdir (Avcıoğlu, 2012). Farklı kültürlerin olduğu ortamda, testi uygulayan ile testi alan kişilerin dil ve kültür bakımından farklılıklara sahip olması, testten elde edilen sonuçları olumsuz etkilemektedir (Hambleton, 1994). Anadilden kaynaklanan farklılıklar sebebiyle, testin diline hâkim olunmadan uygulama yapılmasından kaynaklı sorunlar belirlenmiştir (Knauss, 2001). Bu araştırmada da ana dil ve kültür farklılığından dolayı velilerin, öğrencilerin ve tercümanların; envanterleri düzgün doldurmadığı, testörlerin tanılama sürecinde sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum kavram karmaşasına ve yanlışlığa neden olabilir. Anlatılmak istenen tam manasıyla anlaşılabilir. Bu da öğrencinin doğru bir şekilde tanılanmasında sorun oluşturabilir.

Araştırmada ÖGG öğrencilere karşı okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin; ön yargılı oldukları, öğrenci tespiti, yönlendirilmesi, veli bilgilendirilmeleri konularında ve resmi işlemlerde özensiz davrandıkları belirlenmiştir. Aynı zamanda RAM'da çalışan öğretmenlerin göçmen öğrenciler ile çalışma konusunda yetersiz kalmaları da sorun olarak belirlenmiştir. Araştırmanın sonucuna benzer sorunların yaşandığı çeşitli araştırmalarda vurgulanmıştır (İmamoğlu & Çalışkan, 2017; Levent & Çaylak, 2017, OECD, 2009; Uğurlu, 2009). Ergene'ye (2016) göre, göçmen öğrencilere verilen eğitimde öğretmen etmeni ayrı bir anlam taşımaktadır. Çocuklar ile daha fazla zaman geçirmelerinden dolayı, öğretmenler çocukların ihtiyaçlarını daha iyi tespit ederler. Öğretmenlerin desteği alınarak, farklı alanlarda desteğe ihtiyacı olan çocuklar belirlenerek ailesine özel eğitim hakkında bilgi sunulabilir. Öğrencilerin öğretmenleri tarafından amaca uygun değerlendirilmesi sayesinde, birçok öğrencinin tanılama aşaması öncesi eğitim ortamlarına dahil edildikleri görülmektedir (Kargin, 2007; Turnbull, Turnbull & Wehmeyer, 2007). Bu araştırmadaki katılımcılar; okullarda öğretmenler ve RAM'lardaki alan öğretmenlerinin özel eğitim konusunda göçmen öğrenciler ile nasıl çalışacaklarına dair eğitim alması bu soruna çözüm getireceği belirtmektedirler. Katılımcılar temel olarak öğretmen yetiştirme programlarına yabancı öğrenciler ile nasıl çalışılması gerektiğine dair ek bilgilendirmelerin olması gerektiğine inanmaktadır. Özel gereksinimli göçmen öğrencilerin eğitiminde yer alan öğretmenlerin kapsayıcı eğitim konusunda hizmet içi eğitim almaları gerektiği vurgulanmaktadır (Yavuz & Mızrak, 2016). Öğretmenler aynı zamanda çok kültürlü ortamlarda çalışabilme becerisine sahip olmalıdır. Dolayısıyla öğretmenin hizmet öncesi eğitimi ve hizmet içi eğitimi bu şekilde yerini almalıdır (European Union [EU], 2003). Özel eğitim ders içeriklerinin çok kültürlülüğü ele alacak şekilde düzenlenmesi öğretmen ve testörlerin çalışma sahasına bilinçli olarak girmelerini sağlayabilir. Sahada ise farklı kültürlerin çocuk gelişimi üzerine etkileri, ülkelerin özel eğitim uygulamaları, iletişim, eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine dair becerilerin kazandırılacağı hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesi belirtilen sorunların çözüm bulmasına katkı sağlayabilir.

Araştırmanın sonucunda, göçmen öğrenci velilerinin temelde dil yetersizliğinden kaynaklı çocuklarının eğitimine karşı ilgisiz kaldıkları saptanmıştır. Özel eğitim konusu ile öğrencilerin durumları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, rehberlik ve araştırma merkezlerine ne

için geldiklerine dair bilgilendirilmemeleri veli kaynaklı sorunlar olarak belirtilmiştir. Yurtsever (2013), rehberlik ve araştırma merkezlerinde görev yapan çalışanların karşılaştığı sorunların belirlenmesi konulu araştırmasında Türk velilerin dahi öğrencilerin eğitsel tanılama ve değerlendirme süreçleri hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığını ve bunun bir sorun olduğu belirtmiştir. Oysa özel eğitim hizmetlerinden; ailenin, öğretmenlerin ve yönetimin işbirliği içinde etkin bir çalışması ile başarılı sonuçlar alınabileceğine vurgu yapılmaktadır (Kargin, 2007; Taylor, Richards & Brady, 2005).

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

- RAM'a yönlendirilen göçmen öğrenci ve velilerine özel eğitim ve tanılama süreci hakkında bilgi verilmelidir.
- Okul yöneticilerine ve öğretmenlere göçmen öğrencilerin özel eğitimin gerekliliği, öğrenci tespiti, gözlem, değerlendirme ve yönlendirme konularında için hizmet içi faaliyetler planlanmalıdır.
- Bireysel tanılama ve yönlendirme kapsamında kullanılan test ve envanterlerin geliştirilip, uygulama geçerliliklerini artırmak için bakanlık yetkilileri ile iş birliği yapılmalıdır.
- Yetersizliği olan ve özel yeteneğe sahip göçmen öğrencilerin, özel eğitim programlarının tamamından yararlanabilmeleri için kurum ve kuruluşlarla iletişime geçilmelidir.
- Özel eğitim öğretmenlerine farklı kültüre sahip bireyler ile çalışabilme becerileri kazandıracak eğitimler verilmelidir.
- Özel gereksinimli göçmen öğrencilerin tanılanmasında özel yetenekli öğrencilere ayrı bir önem verilmelidir.
- Bu araştırma ÖGGÖ tanılama, yerleştirme ve izleme sürecinde yaşanan sorunları belirlemek için RAM' da çalışan öğretmenlerle gerçekleştirilmiş nitel bir araştırmadır. Aynı konuda öğrencilerin, velilerin ve yöneticilerin ayrı ayrı çalışma grubuna dâhil edildiği nitel ve nicel araştırmalar yapılabilir.
- Araştırmacılar ÖGGÖ eğitimi konusunun her bir alanında (işitme, görme, özel yetenek, kaynaştırma) ayrı ayrı çalışmalar yapabilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, göçmen öğrenci sayısı fazla olan Güneydoğu bölgesi illerinin birinde gerçekleştirilmesi ile rehberlik ve araştırma merkezinde görev yapan 8 özel eğitim öğretmeni ile yapılan görüşmeler ile sınırlıdır.

Destek ve Teşekkür

Yazarlar olarak, araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecine yönelik herhangi bir destek ya da teşekkür beyanımız bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırmacıların makaleye katkı oranları eşittir. Araştırmanın tüm süreçlerini iki araştırmacı birlikte yürütmüşlerdir.

Çatışma Beyanı

Araştırmanın yazarları olarak herhangi bir çıkar/çatışma beyanımız olmadığını ifade ederiz.

Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Bu çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 21/05/2021

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: E. 31811

KAYNAKÇA

- Akın, A., & Gündüz, M. (2015). Türkiye’de devlet okullarındaki özel eğitimle ilgili sorunlar ve çözüm önerileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırma Dergileri*, 4(2), 86-95.
- Aksoy, E. (2019). Türkiye’deki Suriyeli göçmen çocukların okullaşma durumları. *Akademik Hassasiyetler*, 7(14), 37-51.
- Altın, D., Cihan, H., & Güleç-Aslan, Y. (2014). Otizm spektrum bozukluğu tanılı çocuk sahibi annelerin deneyimleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(50), 96-111. <https://doi.org/10.17755/esosder.41128>
- Altunay, D., & Dede, M. (2019). Göçmen öğrencilerin eğitim süreci açısından okullar arası işbirliğine ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 20(1), 127-144. <https://doi.org/10.12984/egeefd.474018>
- Altunbaş, A. (2020). Türkiye’de yaşayan göçmenlerin üniversite eğitiminden memnuniyetlerinin Konya’daki Suriyeli öğrenciler örneği üzerine değerlendirilmesi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 64-74. <https://doi.org/10.32329/uad.772646>
- Arslan, Ü., & Uslu, F. (2020). Türkiye’de ortaöğretim düzeyinde eğitim-öğretim gören göçmen öğrencilerin öğrenim sürecinde yaşadıkları zorluklar. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 203-216. <https://doi.org/10.51119/ereegf.2020.6>
- Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 76-110.
- Atlıhan, A. M. (2019). *Göçmen öğrencilerin okul örgütüne uyumunda öğretmen ve okul yöneticilerinin rolleri. pamukkale üniversitesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli
- Avcıoğlu, H. (2012). Rehberlik ve Araştırma Merkezleri müdürlerinin tanılama, yerleştirme-izleme, bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlara ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 2009-2031.
- Baldık, Y. (2018). *Ana dili Türkçe olmayan göçmen toplulukların eğitim sistemine katılımında Türkçe öğretiminin önemi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Birleşmiş Milletler (BM) (2019). Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı Raporu https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf. Syria Regional Refugee Response <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (2016). *Mültecileri korumak*, UNHCR The UN Refugee Agency.
- Börü, N., & Boyacı, A. (2016). Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarında karşılaştıkları sorunlar: Eskişehir ili örneği. *Turkish Studies*, 11(14), 123-158. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9818>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (14. Baskı). Pegem Yayınları.
- Cirit-Karaağaç, F., & Güvenç, H. (2019). Resmi ilkokullara devam eden Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim sorunları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 530-568. <https://doi.org/10.26466>
- Creswell, J. D. (2016). Mindfulness interventions. *Annual Review of Psychology*, 68(18), 1-26.
- Csikszentmihaly, M., & Robinson, R. E. (1986). Culture, time and the development of talent. in R. Steinberg ve J. E. Davidson (Edt.), *Conceptions of giftedness* (ss. 264-284). Cambridge University Press.

- Çelik, Y. (2018). *Türkiye’de Suriyeli çocuklara yönelik uygulanan eğitim politikalarının incelenmesi: Tespitler, sorunlar ve öneriler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çetin, A., & Ünsal, S. (2020). Özel yetenekli öğrenciyi anlamak: Bir durum çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 21(1), 123-148. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.521678>
- Dailor, A. N., & Jacob, S. (2011). Ethically challenging situations reported by school psychologists: Implications for training. *Psychology in the Schools*, 48(6), 619-631.
- Dietz, J. (2010). Introduction to the special issue on employment discrimination against immigrants. *Journal of Managerial Psychology*, 15(2), 104-112. <https://doi.org/10.1108/02683941011019320>
- Diken, İ. (2017). *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim*(19. Baskı). Pegem Akademi.
- Düşkün, Y. (2016). Türkiye’de ortaöğretimde kapsayıcı eğitim durum analizi. Eğitim Reformu Girişimi. <http://www.egitimreformugirisimi.org/wpcontent/uploads/2017/03ERG>
- Efiliti, E., Demirci, B., & Karaduman, M. (2021). Özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitime ve özel eğitim öğrencilerine yönelik metaforik algılarının incelenmesi, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(33), 221-251. <https://doi.org/10.26466/opus.754317>
- Ekinci, A., Sakız, H., & Sart, Z. (2016). Öğrenme güçlüğünde yaşanan zorlukların eğitsel çerçevede incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 240-256.
- Emin, M. (2019). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi. *SETA*, 48.
- Enç, M. (2005). *Üstün beyin gücü*. Gündüz Yayıncılık.
- Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42.
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi
- Eren, Z. (2019). Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-234. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2019>
- Ereş, F. (2015). Türkiye’ de göçmen eğitimi sorunsalı ve göçmen eğitiminde farklılığın yöntemi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 17-30.
- Ergene, T. (2016). *Risk altındaki çocuklara ilişkin psikososyal destek (PICTES): Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonunun desteklenmesi projesi oryantasyon eğitimi sunuları*. <https://pictes.meb.gov.tr/izleme/Content/Dosyalar/02173627>
- European Union (EU) (2003). *Facet of interculturality in education*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Galloway, F. J., & Jenkins R. J. (2005). The adjustment problems faced by international students in the united states: a comparison of international students and administrative perceptions at two private, religiously affiliated universities. *NASPA Journal*, 46(4), 661-673.
- Gubbins, E. J., Callahan, C. M., & Renzulli, J. S. (2012). Contributions to the impact of the javits act by the national research center on the gifted and the talented. *Journal of Advanced Academics*, 25(4), 422-444. <https://doi.org/10.1177/1932202X14549355>
- Hambleton, R. K. (1994). Guidelines for adapting educational or psychological tests. *Bulletin of the International Test Commission*, 10, 229-244.
- İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) (2009). *Creating effective teaching and learning environments: first results from TALIS*. Paris: OECD Publishing, Retrieved September, 21. <http://dx.doi.org/10.1787/97892264068780-en>.
- İli, K. (2020). *Göçmenlerle ilgili eğitim politikaları: Türkiye ve Almanya örneği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İmamoğlu, H. V., & Çalışkan, E. (2017). Yabancı uyruklu öğrencilerin devlet okullarında ilkökul eğitimine dair öğretmen görüşleri: Sinop ili örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 529-546.
- İnce, C. (2016). Türkiye bağlamında dış göçler, eğitim sorununun ve toplumsal konumun yeniden üretimi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 32, 293-306.

- Jacob-Timm, S. (1999). Ethically challenging situations encountered by school psychologists. *Psychology in the Schools*, 36(3), 205-217.
- Kaldırımçı, M., Şirinkan, A., & Şirinkan, Ö. (2012). 7-10 yaş özel gereksinime ihtiyaç duyan öğrencilerle akranlarına uygulanan bireysel hareket eğitim programının etkilerinin karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4, 52-61.
- Karakaş, H., & Erbaş, Y. (2018). Öğretmen adaylarının çok kültürlü deneyimleri ve Türkiye'deki kültürel ve sosyal gruplara yönelik düşünceleri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 59-81.
- Karataş, K.; Ayyıldız, A. A. (2021). Bugünün Türkiye'sinde göç gerçeği: Küresel Hareketliliğin Neresindeyiz? *Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 473-500
- Kargın, T. (2007). Eğitsel değerlendirme ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama süreci. *Özel Eğitim Dergisi*, 8(1), 1-17.
- Kayalar, F. (2019). Problems with schooling of syrian immigrants(sample of turkey). *Indi-Asian Journal of Multidisciplinary Research (IAJMR)*, 5(6), 1951-1956.
- Kırkık, K. A., Kırgıç, A. P., & Berberoğlu, Ş. (2018). The educational needs of refugees in a multicultural world: An innovative solution to the problem. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 8(2), 233-254.
- Knauss, L. K. (2001). Ethical issues in psychological assessment in school settings. *Journal of Personality Assessment*, 77(2), 231-241.
- Kocabıyık, D., & Pınar-Sazak, E. (2014). Orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilere örüntü oluşturma becerisinin öğretiminde doğrudan öğretim yönteminin etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(3), 281-300.
- Koşar, S., & Aslan, F. (2020). İlkokul ve ortaokula devam eden göçmen çocukların eğitim sorunlarına yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(4), 1799-1831.
- LAUSD (2016). *Guide for educators and school support staff, for immigrant children*. Retrieved http://www.aft.org/sites/default/files/im_uac-educatorsguide_2016.pdf
- Leseman, P. M. (2007). *Early education for immigrant children*. Migration Policy Institute (MPI) and Bertelsmann Stiftung.
- Levent, F., & Çayak, S. (2017). Türkiye'de Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(27), 21-24.
- Liamputtong, P. (2009). Qualitative data analysis: Conceptual and practical considerations. *Health Promotion Journal of Australia*, 20(2), 133-139
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. California: SAGE.
- Maraklı, Ö. (2016). *Rehberlik ve araştırma merkezinde çalışan özel eğitim öğretmenlerinin eğitsel değerlendirme ve yerleştirmeye bağlı olarak kullanılan modül programlarının uygulanması hakkındaki görüşlerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mendes, S. A., Nascimento, I. M., Abreu-Lima, I. M., & Almeida, L. S. (2016). A study of the ethical dilemmas experienced by school psychologists in Portugal. *Ethics ve Behavior*, 26(5), 395-414.
- Merriam, S. B. (2013). *Qualitative research anad case study applications in education*. Jossey- Bass
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2006). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2010). *Yabancı uyruklu öğrenciler konulu genelge*. Milli Eğitim Basımevi
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2014). *Yabancılara yönelik eğitim-öğretim hizmetleri konulu genelge*. Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2017) *Geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik özel eğitim hizmetleri kılavuz kitabı*. Milli Eğitim Basımevi
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2020a). *MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü*. Erişim tarihi: 05.06.2021.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2020b). *Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği*. Milli Eğitim Basımevi.
- Moralı, G. (2018). Suriyeli mülteci çocuklara Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlar. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1426-1449.

- Özak, H., Vural, M. & Avcıoğlu, H. (2008). Rehberlik araştırma merkezi müdürlerinin gönderme tanılama yerleştirme izleme ve değerlendirmeye ilişkin görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 189-205
- Özbay, M., & Melanlıoğlu, A. G. D. (2008). Türkçe eğitiminde kelime hazinesinin önemi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1).
- Özdemir, H. (2017). Suriyeli göçmen çocukların eğitimi ve dil öğretiminin önemi: Uluslararası gönüllülük esaslı bir proje olarak 'paper airtelenes'. *Transnational Press London*, 287-291
- Patton, L. D., & Haynes, C. M. (2014). Using critical interpretive lenses to examine glass ceiling effects through qualitative research. F. L. Jerlando, E. Jackson, M. O'Callaghan., & R. A. Leon (Eds.), In *New Directions for Institutional Research* (pp 25-35). <https://doi.org/10.1002/ir.20051>
- Polat, E., Özbey, S., Türkmen, S., & Köyceğiz, M. (2020). 60-72 aylık Afgan çocuklara uygulanan sosyal uyum ve beceri programının etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 1-23. <https://doi.org/10.37754/737081.2020.521>
- Polat, F. (2012). *Türkiye'de öğrenim gören yabancı uyruklu ilköğretim öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Stainburn, S. (2002). Interview: when children flee conflicts, they need food, shelter-and school, says the international rescue committee's wendy smith. *Education Week Teacher*, 14(2), 10-11.
- Şimşek, H., & Kula, S. (2018). Türkiye'nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: Eğitsel uyum programı. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 5-21.
- Tanrıkulu, F. (2018). Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin eğitim sorunu ve çözüm önerileri. *Liberal Düşünce Dergisi*, 22(86), 127-144.
- Taylor, R., Richards, S., & Brady, M. (2005). *Mental retardation: Historical perspectives, current practices and future directions*. Boston: Allyn & Bacon
- Töret, G. Özdemir, S., Selimoğlu, Ö. G., & Özkubat, U (2014). Otizmli çocuğa sahip olan ebeveynlerin görüşleri: Otizm tanılamaları ve otizmin nedenleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 15(1), 1-14.
- Turnbull, A., Turnbull, R., & Wehmeyer, M. (2007). *Exceptional lives: special education in today's schools*. New Jersey: Prentice Hall.
- Türk Dil Kurumu (TDK) (2021). *TDK sözlüğü*, Erişim tarihi: 7 Şubat 2021. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2020). *Uluslararası göç istatistikleri*, Erişim tarihi: 20.05.2021 <https://tuikweb.tuik.gov.tr>
- Uğurlu, Z. (2018). Suriyeli sığınmacı öğrencilerin okula uyum sorunlarının çözülmesi ve desteklenmesinde öğretmen etkisi. *Zorunlu Göçler*, 185.
- Uşaklı, H. (2005). *İzmir ilinde göç alan bölgelerdeki ilköğretim okullarında Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yavuz, Ö., & Mızrak, S. (2016). Acil durumlarda okul çağında çocukların eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli mülteciler örneği. *Göç Dergisi*, 3(2), 175-199.
- Yaycı, L. (2020). Evaluation of immigrant students problems within the scope of personel-social guidance area according to the opinions of school counselors. A. K. Dönmez(ed.), In *Academic Studies in Educational Sciences* (ss 21-44).
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık
- Yurdakul, A. & Tok, T. N. (2018). Öğretmen gözüyle göçmen/mülteci öğrenci. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 46-58.
- Yurtsever, Ş. (2013). *Eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecinde görev alan RAM personelinin karşılaştığı sorunların belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In addition to the positive developments that have taken place in Turkey in recent years, negative causes such as conflict, violence, persecution, and political instability in the world and especially in Turkey's neighboring countries have significantly increased the migration to Turkey. Studies on the education process of immigrant students in Turkey started to be on the agenda with the migration movement from Syria in 2011. In this context, the Ministry of National Education has standardized the education services to be provided to immigrants with the circular numbered 2014/21, "Educational Services for Foreigners". The increase in the number of immigrant students has made this situation compulsory (Tanrıku, 2018). The education they receive is important in ensuring the integration of immigrant students. Because education provides psychological support to individuals in order to overcome crisis situations easily (Stainburn, 2002). Therefore, the quality of education, practices and standards to be given to immigrant students become important. Inclusive education draws attention at this point. Inclusive education is the process of responding to the needs of all learners by eliminating/reducing the disadvantages arising from their differences (Eren, 2019). Inclusive education also includes special education programs to be applied to students with special needs.

In the literature review, it is seen that studies on special education in Turkey were given weight in the 20th century. However, no research has been found on immigrant students with special needs. Information about the diagnosis and problems of immigrant students with special needs has been limited and what is done for students with special needs has been a matter of curiosity. However, the development of countries and their ability to compete with other countries today depend on the effective and efficient use of human resources (Çetin & Ünsal, 2020). Therefore, the existence of immigrant students with special needs, who have disabilities or special abilities, should be acknowledged and identified and directed to appropriate special education programs. In order to fill the gap in the literature, to draw attention to the existence of immigrant students with special needs (ÖGG), to guide teachers, to provide data to decision makers and administrators, the problems experienced in the identification, placement and monitoring process of immigrant students with special needs were examined in this study. In this context, the problem of the research is "What are the problems experienced in the identification, placement and monitoring process of immigrant students with special needs?" formed in the form.

Method

Phenomenology was adopted as the design in this study, in which the opinions of field experts regarding the problems experienced in the diagnosis, monitoring and placement processes of ÖGG students in guidance research centers were examined in depth. The study group was selected according to criterion sampling from purposive sampling method. In determining the participants; As the main criterion, it was taken into account that they were working in the GRC and that they were special education specialists who had diagnosed ÖGG students. The study group of the research consisted of 8 special education field experts working in RAM in a province of Southeastern Anatolia in the 2020-2021 academic year. In the research, data were collected using semi-structured interview technique. There are seven questions in the interview form. The data were analyzed with the content analysis approach. Finally, codes and themes were tabulated and presented as findings.

Results

It is seen that the educational diagnostic fields for Turkish students in the RAM are similar to those of immigrant students. According to the data obtained, as far as the data of the research was collected (March, 2021), immigrant students were diagnosed in the areas of special learning difficulties (101/15%) and giftedness (2/1%) at the least. School-related problems in the diagnosis process of immigrant students in guidance and research centers; grouped under three

themes: teacher, parent and management. It was observed that the problems stemming from the teachers were mostly due to inadequate observation and communication problems. It is seen that the basis of the problems experienced by parents is that they do not know Turkish and do not have sufficient knowledge about special education. It has been determined that the problems arising from the administration, the school administration does not follow the documents well, there is a lack of signatures in official correspondence and insensitive to the special education of immigrant students.

As a result of the interviews, it was determined that the special education experts shared a common opinion. When the data obtained were examined, it was determined that the problems experienced with the immigrant students who came to the guidance and research centers for diagnosis were mostly caused by the language problem. It has been determined that the problems encountered by the experts during the identification stages of immigrant students and communication problems arising from language and cultural differences are frequently experienced. At the same time, not knowing the education system and the special education programs of the immigrant countries is one of the areas where they should improve themselves professionally.

Discussion and Conclusion

According to the results obtained from the research, the following suggestions were made.

- Migrant students and their parents who are referred to GRC should be informed about the special education and diagnosis process.
- In-service activities should be planned for school administrators and teachers on the necessity of special education for immigrant students, student identification, observation, evaluation and guidance.
- Cooperation with ministry officials should be made to develop tests and inventories used within the scope of individual diagnosis and guidance and increase their validity in practice.
- Institutions and organizations should be contacted so that immigrant students with disabilities and special talents can benefit from all special education programs.
- Special education specialists should be given training that will enable them to work with individuals from different cultures.